

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av 15 § lagen om ersättning för brottsskador av statsmedel

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att den tidsfrist som i lagen om ersättning för brottsskador av statsmedel anges för inlämnande av ersättningsansökningar förlängs. Enligt förslaget skall ersättning för skada till följd av brott sökas hos

statskontoret inom tio år efter det brottet begicks.

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst.

MOTIVERING

1. Nuläge och föreslagna ändringar

Enligt lagen om ersättning för brottsskador av statsmedel (935/73, nedan brottsskadelagen) har en skadelidande rätt till ersättning av statsmedel för personskada till följd av brott. En skadelidande har rätt till ersättning för sakskada endast om skadan har förorsakats genom brott som begåtts av någon som blivit intagen i en anstalt enligt vad som stadgas i 8 §.

Enligt 15 § brottsskadelagen skall ersättning sökas hos statskontoret inom två år efter det sökanden erhöll kännedom om brottet, likväl senast fem år efter det brottet begicks. Av särskilda skäl kan statskontoret uppta även en senare gjord ansökan till prövning. En rättegång som gäller brottmålet eller ersättningsärendet inverkar inte på tidsfristen för ersättningsansökan enligt 15 §. Tidsfristen på två år räknas alltså oberoende av domstolsförfarandet alltid från det brottsoffret erhöll kännedom om brottet.

En mycket allmän uppfattning är att ersättning av staten inte kan sökas innan domstolen har avgjort ersättningsärendet. Brottsoffren har inte alltid fått riktig information om saken ens av förundersökningsmyndigheterna eller sina rättegångsbiträden. Förundersökningen av brottet, åtalsprövningen och domstolsbehand-

lingen räcker ofta så länge att tidsfristen på två år för inlämnande av ersättningsansökan har gått ut innan behandlingen har avslutats. Statskontoret och försäkringsdomstolen har i sin praxis ansett att en utdragen domstolsbehandling inte utgör ett i 15 § avsett särskilt skäl på grundval av vilket en ansökan som gjorts efter tidsfristen på två år kan upptas till prövning.

Riksdagens justitieombudsman fäste redan 1977 i en skrivelse till statsrådet uppmärksamhet vid de missförstånd och rättsförluster som medborgare hade förorsakats av brottsskadela- gens stadganden om tidsfrist för inlämnande av ansökan.

Genom en ändring av brottsskadelagen som trädde i kraft 1982 förlängdes tidsfristen för inlämnande av ansökan från ett år till nuvarande två år. Samtidigt stadgades att även en ansökan som gjorts efter denna tidsfrist på två år kan upptas till prövning av särskilda skäl. Som en följd av lagändringen minskade antalet ansökningar som förkastades på grund av försummelse att iaktta tidsfristen betydligt. Under de senaste åren har antalet ansökningar som förkastats med stöd av 15 § emellertid igen ökat kraftigt.

Enligt statistiken meddelade statskontoret år 1994 ett delbeslut eller ett slutligt beslut i totalt 5034 ersättningsärenden. Antalet avslagsbeslut

var 1221, av vilka 260 stycken, dvs. ca 21 procent av samtliga avslagsbeslut, grundade sig på försummelse att iaktta tidsfristen enligt 15 § brottsskadelagen. År 1993 var motsvarande procenttal 16. År 1992 berodde vart tredje avslagsbeslut på försummelse att iaktta tidsfristen.

Den korta tidsfristen på två år som anges i 15 § är inte nödvändig för behandlingen av brottsskadeärendena. Eftersom förutsättningarna för ersättning i allmänhet prövas utgående från domstolshandlingarna har det för utredandet av ärendet ingen väsentlig betydelse hur lång tid som förflutit sedan brottet begicks.

I propositionen föreslås att tidsfristen för inlämnande av en ersättningsansökan förlängs till 10 år, som är den allmänna preskriptionstiden för ett skadeståndsyrkande. Tidsfristen beräknas från den tidpunkt då det brott som utgör grund för ansökan begicks. När offret erhåller kännedom om brottet saknar i fortsättningen betydelse. Den ändrade begynnelse-tidpunkten för tidsfristen inverkar allmänt taget inte på beräkningen av tidsfristen i ersättningsärenden som grundar sig på personskada, eftersom brottsoffret alltid genast erhåller kännedom om dem.

Enligt gällande lag kan även en ansökan som gjorts efter tidsfristen upptas till prövning, om det finns särskilda skäl för det. Enligt förslaget skall en senare gjord ansökan av särskilda skäl upptas till prövning. Ett i lagrummet avsett särskilt skäl föreligger t.ex. när brottet har riktat sig mot ett litet barn eller mot någon annan person som vid tidpunkten för brottet inte har förstått gärningens betydelse och som på grund av sin ålder eller sitt mentala tillstånd och på grund av ett beroendeförhållande mellan honom och gärningsmannen inte har kunnat ansöka om ersättning inom utsatt tid.

2. Propositionens verkningar

2.1. Ekonomiska verkningar

Enligt förslaget skall statskontoret på ansökan på nytt uppta till prövning sådana ersättningsärenden som baserar sig på brott som begåtts efter 1990 och i vilka ett avslagsbeslut meddelats efter 1992 med stöd av gällande 15 § brottsskadelagen.

Enligt sin interna statistik förkastade statskontoret under åren 1993—1994 sammanlagt

342 ansökningar med stöd av 15 § brottsskadelagen. En betydande del av de ansökningar som förkastades 1993 grundade sig på brott som begicks före den 1 januari 1991, varför dessa inte kan upptas till ny prövning enligt den föreslagna lagen. Alla ersättningsansökningar som upptas till ny prövning kommer inte heller att leda till att ersättning betalas, eftersom ansökan kan förkastas på andra grunder.

Med anledning av en ny ersättningsansökan kommer ersättningar att betalas i uppskattningsvis 100—150 ärenden som förkastats med stöd av gällande lag. Då de genomsnittliga ersättningarna som har betalats åt sökandena under de senaste åren har varierat från ca 5 000 mark till drygt 7 000 mark kan erläggandet av ersättningar på grundval av nya ansökningar enligt en försiktig uppskattning förorsaka staten tilläggskostnader om ca 500 000—1 000 000 mark.

På grund av förlängningen av tidsfristen kan till statskontoret i viss mån inkomma också sådana ersättningsärenden i vilka ersättning inte alls söktes med stöd av tidigare lag, på grund av försummelse att iaktta tidsfristen.

I fråga om de ersättningsansökningar som efter lagändringen inkommer till statskontoret är det svårt att bedöma vilken inverkan den föreslagna ändringen har, eftersom ansökningarnas antal har vuxit kraftigt under de senaste åren. Om man antar att antalet ersättningsansökningar förblir oförändrat kommer ersättningar, i fall förslaget förverkligas, att årligen betalas i uppskattningsvis 100—120 sådana ersättningsärenden där ansökan enligt gällande 15 § avslås. För statsfinanserna kommer detta att leda till uppskattningsvis 500 000—800 000 marks årliga tilläggskostnader.

2.2. Verkningar i fråga om personal

Om de förslag som ingår i propositionen förverkligas inkommer till statskontoret uppskattningsvis 200 ersättningsärenden som behandlats innan lagen träder i kraft och som avslagits. Genom interna personalarrangemang försöker man sköta den ökning av arbetsmängden som dessa ärenden medför. Den ökade arbetsmängden kan leda till att den genomsnittliga handläggningstiden för ersättningsansökningar i viss mån förlängs.

3. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts i en arbetsgrupp som tillsattes av justitieministeriet den 28 februari 1995. Arbetsgruppen har i uppgift att utarbeta nödvändiga lagförslag i syfte att avlägsna de missförhållanden som uppdagats i tillämpningen av brottsskadelagen. I arbetsgruppen ingår representanter för statskontoret och Finlands Advokatförbund samt för Riksuhrpäivystys, telefonjouren för brottsoffer, som upprätthålls av ett flertal organisationer tillsammans och för Tukinainen, Kriscentret för våldtagna kvinnor, som hör under Unionen, Kvinnosaksförbund i Finland rf.

Över propositionen har statskontoret avgett utlåtande. I utlåtandet konstateras att den föreslagna ändringen är motiverad och ändamålsänlig med tanke på ersättningssystemet för brottsskador.

4. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst.

Enligt förslaget tillämpas den nya tidsfristen på tio år på alla ersättningsärenden som baserar sig på brott som begåtts år 1991 eller därefter. Ett ersättningsärende som baserar sig på ett sådant brott kan på nytt föras till statskontoret för prövning trots att ärendet har förkastats med stöd av 15 § i gällande lag på grund av försummelse att iaktta tidsfristen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag**om ändring av 15 § lagen om ersättning för brottsskador av statsmedel**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 15 § lagen den 21 december 1973 om ersättning för brottsskador av statsmedel (935/73), sådant detta lagrum lyder i lag av den 13 februari 1987 (133/87), som följer:

15 §

Ersättning skall sökas skriftligen hos statskontoret inom tio år efter det brottet begicks. Av särskilda skäl skall statskontoret uppta även en senare gjord ansökan till prövning.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Denna lag skall tillämpas på en ersättningsansökan som gjorts med anledning av ett brott som begåtts den 1 januari 1991 eller därefter. En ansökan som har gjorts med anledning av ett sådant brott och som har förkastats med stöd av 15 § i tidigare lag kan utan hinder av det tidigare beslutet på nytt föras till statskontoret för prövning.

Helsingfors den 24 maj 1995

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Justitieminister *Sauli Niinistö*

Lag

om ändring av 15 § lagen om ersättning för brottsskador av statsmedel

I enlighet med riksdagens beslut ändras 15 § lagen den 21 december 1973 om ersättning för brottsskador av statsmedel (935/73), sådant detta lagrum lyder i lag av den 13 februari 1987 (133/87), som följer:

Gällande lydelse

15 §

Ersättning skall sökas skriftligen hos statskontoret inom två år efter det sökanden erhöll kännedom om brottet, likväl senast fem år efter det brottet begicks. Av särskilda skäl kan statskontoret uppta även en senare gjord ansökan till prövning.

Föreslagen lydelse

15 §

Ersättning skall sökas skriftligen hos statskontoret inom *tio* år efter det *brottet begicks*. Av särskilda skäl *skall* statskontoret uppta även en senare gjord ansökan till prövning.

*Denna lag träder i kraft den
199 .*

Denna lag skall tillämpas på en ersättningsansökan som gjorts med anledning av ett brott som begåtts den 1 januari 1991 eller därefter. En ansökan som har gjorts med anledning av ett sådant brott och som har förkastats med stöd av 15 § i tidigare lag kan utan hinder av det tidigare beslutet på nytt föras till statskontoret för prövning.
